

Masarykova univerzita

Pedagogická fakulta

Seminář k úvodu do pedagogiky a základy pedagogického myšlení

Výchovné prostředky
(seminární práce)

Vypracovaly: Simona Tomková 173690
Lucie Pavlíková

29.10.2005

Podzim 2005/06

Vyučující: Mgr. Kateřina Vlčková

Osnova:

- 1.Masmédia
- 2.Druhy a funkce masmédií
- 3.Masmédia jako prostředek manipulace
- 4.Vliv médií na rozvoj osobnosti

Použitá literatura:

Člověk-prostředí-výchova, Blahoslav Kraus, Věra Poláčková
Vydalo:Paido:edice pedagogické literatury, Brno 2001

Základy pedagogiky. Vladimír Jůva
Vydalo:Paido:edice pedagogické literatury, Brno 2001

HROMADNĚ SDĚLOVACÍ PROSTŘEDKY

Pojem vyjádřený souslovím hromadné sdělovací prostředky je totožný se slovem masová komunikační média-masmédia. Masmédia jsou sdělovací systémy, akty a prostředky, pomocí nichž jsou zprávy zakódované v těchto systémech předávány konzumentům-velkému, anonymnímu a heterogennímu souboru adresátů. způsoby jakými mohou být sdělení předávána, mají nejrozmanitější podobu. mluvenou řeč a hudbu přenáší rozhlas a televize, písemný záznam mluveného projevu, grafická sdělení (obrazem, fotografií) tisk a televize, vizuální akce nejrůznějšího druhu televize atd.

Nejrychleji rozvíjející se hromadný sdělovací prostředek je internet. Jeho informační a vzdělávací možnosti jsou takřka neomezené a jeho využití mnohostranné.

Základní druhy masmédií a jejich funkce

V průběhu dlouhého vývoje se vyčlenily dva druhy médií: masmédiá tištěná (noviny, časopis, knihy apod.) a masmédiá elektronická (rozhlas, televize, internet...). V současné době patří k nejrozšířenějšímu médiu rozhlas (statistiky uvádějí že 80% populace starších jak 10 let poslouchá rozhlas denně, a to v průměru kolem tří hodin). Přenos informací umožňují dva druhy prostředků: prostředky verbální (mluvená nebo psaná řeč) a nonverbální (mimořečové). V procesu informací můžeme sledovat určitou posloupnost jednotlivých fází: odesílatel (původce, autor informace, mluvčí, pisatel)-záměr sdělení-formulace sdělení-realizace sdělení-adresát (příjemce informace, posluchač, čtenář)-interpretace obsahu sdělení+záměr autora-reakce příjemce.

V životě člověka plní masmédiá celou řadu rozmanitých funkcí. Pochopitelně tak činí s rozdílnou intenzitou a rozdílnými důsledky. Funkce masmédií se projevují jako úkon, činnost určitého zaměření a významu. V intencích současné odborné literatury zabývající se masmédiální tematikou vyčleňujeme čtyři základní funkce: funkce informativní, komunikativní, přesvědčovací a rekreativní.

A) informativní funkce: poskytování informací, dat a zpráv
-funkce hodnotová: reprezentace duchovních hodnot
-funkce hodnotící: hodnocení formou způsobem prezentace
-funkce kognitivní: zprostředkovávání informací
-funkce vzdělávací: rozšiřování oborů a kultivace osobnosti
-funkce petrifikační: uchováování obrazu světa a doby

B) komunikativní funkce: spojení a přenos sdělení, dorozumívání
-funkce socializační: zprostředkování zkušeností, názorů a pocitů
-funkce stimulační: podněcování senzibility, fantazie a imaginace
-funkce kulturní: poznávání a přejímání hodnot a ideálů
-funkce kompenzační: uspokojování potřeb osobnostního vyrovnání

C) formativní funkce: utváření názorů a postojů adresátů
-funkce humanizační: zlidšťování a upevňování altruismu
-funkce výchovná: utváření, kultivace, vedení a výchova jedince
-funkce akulturační: usnadnění adaptace imigrantů
-funkce estetická: kultivace vnímání krásy a vztahu ke kráse
-funkce magická: překračování do transcendentna
-funkce defrustrační: odstraňování deprese a pocitů bezvýhodnosti
-funkce manipulativní: propagandistické reklamní ovlivňování

- D)rekreativní funkce prostředek regenerace, odpočinku a zábavy
- funkce relaxační: navozování duševní rovnováhy
  - funkce solitární: vyvolání pocitu sociálního osvobození a samoty
  - funkce desolitární: zprostředkování kontaktu se světem
  - funkce hédonistický: provokace a prezentace politiků
  - funkce zábavná: zprostředkování odpočinku a zábavy

Masmédia jako prostředek manipulace

Komunikační média se stala neodmyslitelnou součástí kultury. V USA, kde došlo nejdříve a nejsilněji k rozvoji, kritikové zdůrazňují etiku médií. Komunikační média nejsou sama o sobě antikulturní, ale kulturotvorná. Vždy byla prostředkem kulturního, estetického a uměleckého vzdělávání a výchovy i prostředkem intenzifikace estetického prožitku recipienta. Jestliže ještě před cca 20 lety sloužila mediální komunikace především interpersonálnímu styku, v současné době jsme svědky toho, že se stává jeho náhražkou. Média se.

1. zmnožují

2. typizují a technicky adaptují, aby mohla svoji působnost maximálně rozšířit: působení televize, rozhlasu atd.

3. sumují: medializovaná jsou méně složitá a méně atraktivní a působivá média. Média medializují jiná média a stále více se socializují.

Masová média (především rozhlas a televize) a nezodpovědnost tvůrců jejich programů ohrožují postoje a chování nejmladší generace (ale nejen ji). Všichni si uvědomujeme, že dochází v dnešní době k devalvaci hodnot a ke ztrátě mravní zodpovědnosti. Avšak méně si uvědomujeme, že jsme svědky otupování a deformování estetického citění a vkusu. Z hlediska oxilogického je ztráta etického citění a vědomí pro společenský vývoj stejně zhoubná jako ztráta citění a vědomí estetického.

Ztráta svědomí, otupený vkus a neprofesionalita představují podhoubí, na kterém pak vyrůstá arogance a agresivita. Zvláště agresivita se u nás dostává v míře vrchovaté. Masmédia se podílejí na utváření esteticky stylizovaného obrazu světa. Při koncipování zvláště zábavných programů usilují o intenzifikaci estetických podnětů a zážitků. Umění reprezentované vrcholnými díly tvůrců minulých generací se tak ztrácí pod nánosem masové mediální produkce, která divák šokuje svými pseudovědeckými a diskutabilními televizními seriály nebo videoklipy. V zábavných programech převažuje balast a kulturní odpad. Právem jsou pak média obviňována, že přispívají k vzestupu zločinnosti, násilí, korupce, morálního rozkladu a povrchnosti, že potlačují tvořivost, devastují estetické citění, vkus a kulturní povědomí diváků.

Lidská kultura je založena na stereotypech - tedy na opakování. Opakování je typickým znakem nedokonalého, limitovaného bytí. Televizní seriály i postmoderní virtuální realita jsou založeny na využívání stereotypů (láska, krása, sex, násilí a krev). Divák vstupuje do jejich uměleckých světů a vytváří si prostor pro vlastní identickou roli. Prakticky neomezená nabídka veškerého kulturního bohatství společnosti, kdy se kdokoli může stát jeho příjemcem, odkrývá nejzranitelnější a pedagogicky nejproblematictější místo masových médií. Z výsledků řady výzkumů je zřejmé, že telekomunikační rozhlasové a televizní společnosti si velmi zřetelně uvědomují, jak moc disponují a jak mohou doslova podle svých představ a svého záměru vytvářet mediální obraz společnosti. Manipulativní charakter masmédií se projevuje naplno v reklamních šotech. Plodí novou realitu formovanou logem nebo sloganem

Výchova a vliv masmédií na rozvoj osobnosti

Masmédia ovlivňují osobnost člověka komplexně a ve všech jeho společenských rolích. Míra tohoto ovlivňování je individuální. Masmédiím podléhají nejčastěji ti jedinci, kteří jsou na hranici sociální patologie, protože se častěji nacházejí v pásmu snížené intelektové kompetence a jsou na nižší morální a estetické úrovni.

Pedagogika na existenci masmédií a jejich působení reagovat musí. Její úsilí by mělo být zaměřeno na výchovu adresáta tak, aby důkladně a důvěrně poznal jeho specifické vlastnosti a možnosti a jeho vyjadřovací prostředky. Média spoluutvářejí duchovní svět a hodnotovou strukturu každého z nás. Děti a mládež přesvědčují o své nepostradatelnosti a jedinečnosti a ve svých důsledcích tak zvyšují jejich identitu.

Všichni recipienti jsou však současně ochuzováni o přímý styk s původcem nebo autorem zprávy. Distance mezi vysílačem a příjemcem se zvyšuje a jejich vzájemný vztah ztrácí lidský rozměr.

Podstata výchovy se však ani v této hektické době nemění. Výchova se snaží uchovat vše, co má hodnotu a stojí za to, aby bylo mladším generacím předáno a zabránilo se tak ztrátě paměti národa. Svět vyžaduje permanentní nápravu.

Socializační proces má charakter procesu celoživotního, v jehož průběhu si jedinec osvojuje formy chování a kulturu společnosti, ve které žije. Uskutečňuje se pomocí sociální komunikací a především sociálním učením.

Konkurenceschopnost masmédií je nesouměřitelná s množstvím intencionální výchovy realizované školou a jinými výchovnými institucemi. Masová média působí hlavně v procesu funkcionální výchovy, kde je jedinec ovlivňován prostředím, na jehož podmínky se datuje. Nezbývá nám proto nic jiného než konstatovat, že možnosti účinné intervence pedagogiky do vztahu média-nedospělý jedinec jsou velmi problematické, značně omezené a většinou nepříliš účinné.

Pedagogové všech oborů mají povinnost působení těchto prostředků nejen sledovat a mapovat, ale musí se také snažit je ovlivňovat. Nemohou-li výrazně změnit skladbu nabídky, kterou média dětem předkládají, musí hledat nový algoritmus pedagogických strategií a snažit se ovlivnit alespoň výběr toho, co budou děti přijímat. Jako schůdné jsou dvě cesty:

Na té první by se měl učitel snažit oslabit negativní působení médií.

Na té druhé straně by se měl pokusit vzbudit i v kulturně a esteticky jinak formovaném jedinci touhu po elementárních, přirozených estetických aktivitách stimulovat jeho potřebu je poznat, prožít a intenzivně prožít. S takto koncipovanými záměry může pedagogika vstoupit do akce, ovšem nejen v rovině praktické, ale i v rovině teoretické. Jen tehdy má naději, že bude alespoň zčásti úspěšná

